

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/194659,Malgorzata-Choma-Jusinska-Nic-o-nas-bez-nas-Poczatki-niezaleznego-ruchu-chlopski.html>
01.03.2026, 22:15

Małgorzata Choma-Jusińska: Nic o nas bez nas! Początki niezależnego ruchu chłopskiego w PRL

Czterdzieści lat temu w rządzonej przez komunistów Polsce zaczął się odradzać niezależny ruch chłopski. Współdziałanie działaczy chłopskich z KSS KOR i ROPCiO oraz wsparcie dla samoorganizowania się wsi ze strony niektórych księży sprawiły, że w kraju zaczęły się mnożyć Komitety Samoobrony rolników.

04.12.2023

Wieś a władza komunistyczna

Stosunek mieszkańców wsi do komunistycznej władzy po wojnie nie był jednoznaczny. Ideologia marksistowska i praktyka sprawowania władzy po 1944 r. uderzały w wartości szczególnie przez nich cenione. Kolektywizacja rolnictwa w latach 1948–1956 bezpośrednio zagroziła rodzinnym gospodarstwom rolnym. Rozbicie PSL w 1947 r. oznaczało pozbawienie środowisk wiejskich autentycznej reprezentacji politycznej. W całym powojennym okresie właśnie na wsi najczęściej dochodziło do konfliktów wywołanych polityką ateizacji i łamaniem przez władze wolności religijnej. Doświadczenia te sprawiały, że rolnicy zachowywali daleko posuniętą nieufność, a okresowo wręcz wrogość wobec komunistycznej władzy. Jednocześnie chłopci w PRL doceniali procesy modernizacyjne i awans społeczny własnej grupy. Stosunkowo korzystne dla rolników były pierwsze lata rządów ekipy Edwarda Gierka. W tym okresie m.in. zniesione zostały obowiązkowe dostawy płodów rolnych, rolnicy zostali objęci bezpłatną opieką medyczną, stworzono większe możliwości zakupu maszyn i materiałów budowlanych, poszerzono możliwości obrotu gruntami prywatnymi i państwowymi. Nie zostały jednak rozwiązane inne ważne problemy ekonomiczne i społeczne, zwłaszcza związane ze starzeniem się społeczności wiejskich czy dostępnością do usług zdrowotnych i edukacji.

Od lat sześćdziesiątych wprowadzane były kolejne ustawy regulujące otrzymanie rent i emerytur przez rolników. Choć była to bardzo korzystna zmiana w polityce społecznej adresowanej do mieszkańców wsi, uregulowania te nie rozwiązały sprawy zabezpieczenia socjalnego osób starszych oraz problemu gospodarstw bez następców. Kolejny dokument w tej sprawie, Ustawa o zaopatrzeniu emerytalnym oraz świadczeniach dla rolników i ich rodzin, został uchwalony w październiku 1977 r. Przyjęta została z oczywistą aprobatą, ale jej konkretne zapisy wywołały także głosy krytyczne. Zastrzeżenia dotyczyły przede wszystkim tego, że utrzymywała gorszy status ludności wiejskiej w stosunku do pracowników innych działów gospodarki. Wskazywano dalej na wysokość i zasady przyznawania emerytur i ich odroczenie (od 1980 r.), przy konieczności wcześniejszego opłacania składek emerytalnych. Wymóg oddawania ziemi następcom lub państwu przywodził na myśl dotychczasowe próby ograniczania chłopskiej własności ziemi.

Środowiska antykomunistyczne wobec wsi

W drugiej połowie lat siedemdziesiątych sprawy wsi oraz problemy rolnictwa rodzinnego i spółdzielczego przewijały się w wielu wypowiedziach publicznych. Dyskusje prowadzono w kontekście narastających problemów gospodarczych, trudności z zaopatrzeniem w artykuły żywnościowe oraz wobec niedostatecznego obrotu materiałami i sprzętem do produkcji rolnej. Wypowiadały się osoby nie związane bezpośrednio z władzą: hierarchowie Kościoła katolickiego,

działacze Klubu Seniorów Ruchu Ludowego przy ZSL. Środowiska kontestujące system komunistyczny – powołany w 1976 r. Komitetu Obrony Robotników, w 1977 r. Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela – propagowały ideę stworzenia niezależnej reprezentacji zawodowej robotników i rolników. Ten postulat był jednym z zagadnień częściej poruszanych na łamach pism niezależnych: związanego z ROPCiO „Gospodarza” oraz kwartalnika „Postęp”.

Wpływy opozycji w środowiskach wiejskich początkowo były jednak marginalne. Echa jej działalności docierały do rolników zapewne głównie za pośrednictwem audycji Radia „Wolna Europa”. Potrzebny był silny bodziec, który sprawiłby, że rolnicy dostrzegliby zasadność i wagę nawiązania kontaktów z opozycją.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Artykuł

NIEZALEŻNE PISMO CHŁOPSKIE

wieś rzeszowska

Nr 2 Rok I

SIERPIEŃ - WRZESIEŃ 1980r.

Wydawane przez grupę wędpr. cudzoj. z komitetem
Samorządu Chłopskiej Ziemi Rzeszowskiej oraz
z dołączonymi ludowymi nie zorganizowanymi.

Proszę o składkę serdecznie podziękować
osobom, które pomogły w wydaniu
niniejszego numeru. Jednocześnie
bardzo prosimy o dalszą pomoc.
Potrzebujemy też środków poligraficznych,
papieru i środków finansowych.